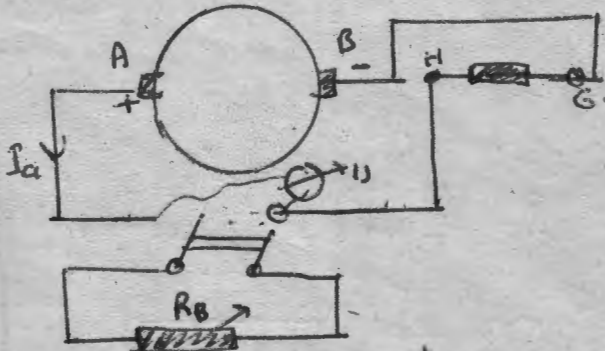
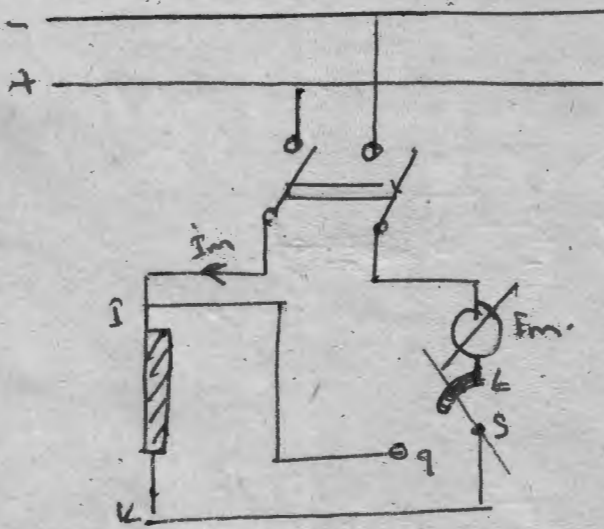

Bostaki karakteristik sikustilacı zaman, rotor tehirik makinesi ile tahrik edilir. Uyurma akımı I_m , R_m ayarlanarak değiştirilir.

$E = k \omega n \Phi$ den görüldüğü gibi I_m değiştirilirse Φ değişir. U_E E değişir. Uyurma akımı aynı yönde artırılarak gerilim okunur. U_E gerilimi anma geriliminin 1, 2 katına kadar derinleştirmek için edilir. sonra I_m küçültülerek $I_m = 0$ değerine kadar inilir. Bu eğri uyurma devresinden ilk defa akım geçen makineye aittir. $I_m = 0$ olduğunda A, B fırçalarında E_R gerilimi okunur. Buna remanans gerilimi denir. (kalka m. knas. tıvret) shk. 5 233.

2) yük karakteristiği

Serbest uyurma ile jeneratörün yükte çalışmada bazılarına sakti

Jeneratör sabit devri sayısında bir tehirik makinesi ile tahrik edilir.

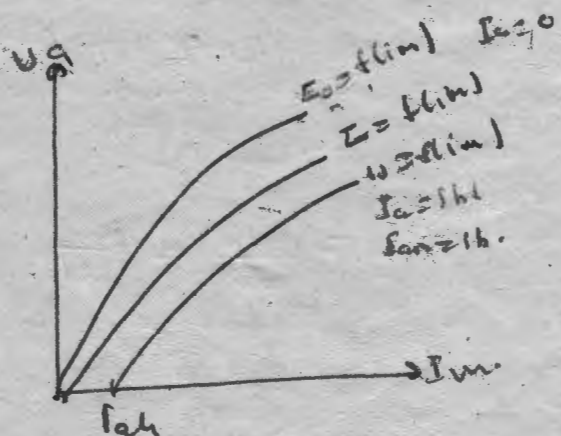
Sekilde A, B uçlarına değeri ayarlanabilen R_B yük direnci bağlanır. R_B ayarlanarak $I_a = I_{an}$ olması, uyurma akımı I_m değiştirilerek her safesinde R_B ayarlanarak $I_a = I_{an}$ alınır seçilir.

$$E = U + \sum R_i - I_a + 20U_B$$

olduğunda

$$E = f(I_m), \quad U = f(I_m) \text{ eğrileri şeklinde verilmektedir.}$$

$U = f(I_m)$ eğrilerinde I_a uyurma akımı, $R_B = 0$ ten endüvi akımının anma akımına eşit yapılan uyurma akımında

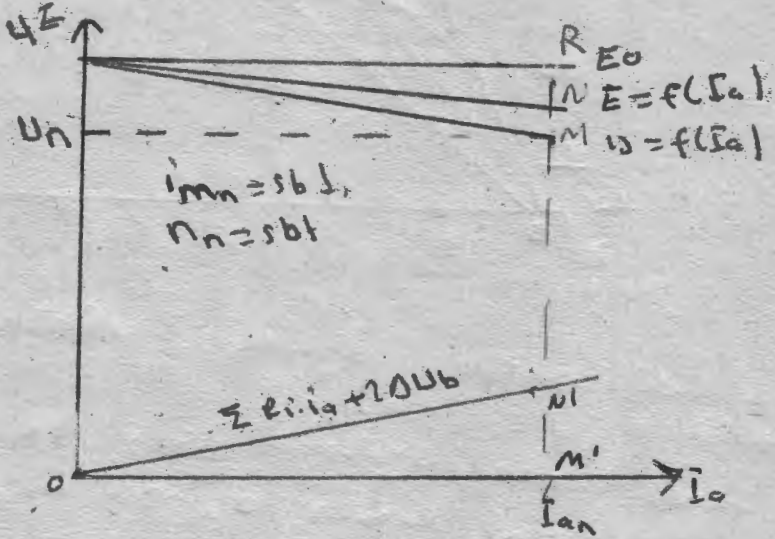
3 - Dış Karakteristik:

Generatör sabit devir sayısında, sabit uyarma alanında kutup geriliminin yük akımına bağlı olarak değişimini veren karakteristiğe dış karakteristiği denir.

~~Yan~~ R_B yük direnci generatör ile anma akımına ayarlanır.

R_m uyarma akımı ayar direnci ayarlanarak, kutup gerilimi anma gerilimine ayarlanır. Yan; U_n ayar eden i_m bulunur. ve uyarma bu deyerde sbt tutularak yük keldirilip E_0 gerilimi bulunur, sonra küçük deyerlerden başlayarak generatör yüklenir. ve her yükle kutup gerilim. okunur. I_a arttıkça gerilim düşer.

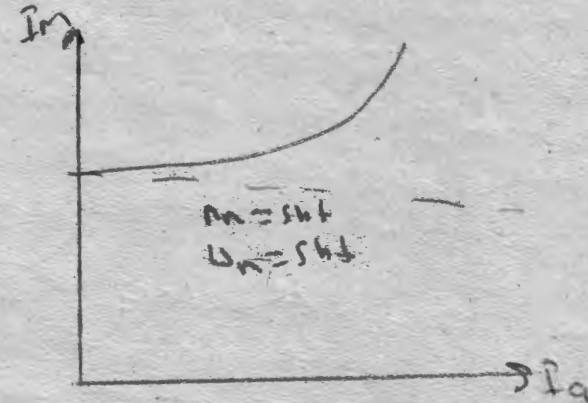
$\sum R_i I_a + 20U_b$ de artar.

$E = f(i_m)$ is karakteristiği
 $U = f(I_a)$ dış "

4 - Ayar karakteristiği

Dış karakteristiktan görüldüğü gibi kutup gerilimi yük deyeri. Halbuki işletmede sabit bir gerilim üretmek gerekir, yük arttıkça kutup gerilimini sabit tutmak için uyarma akımını arttırmak gerekir.

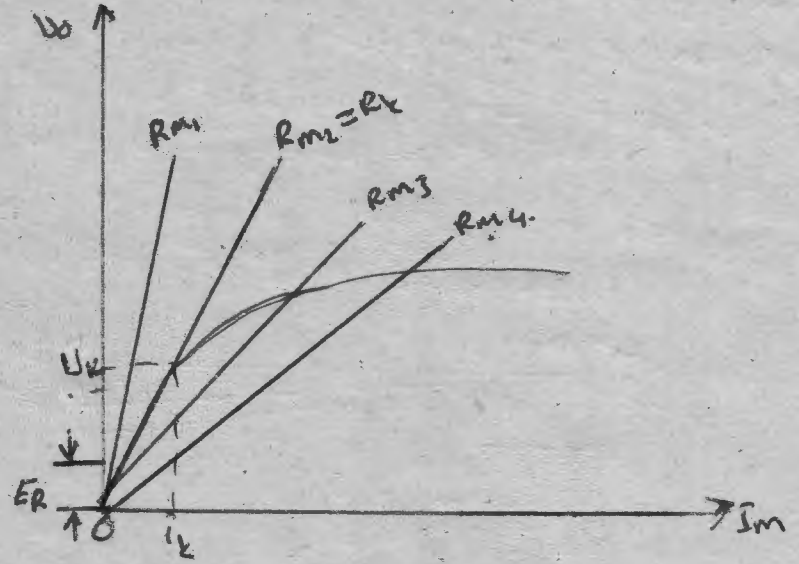
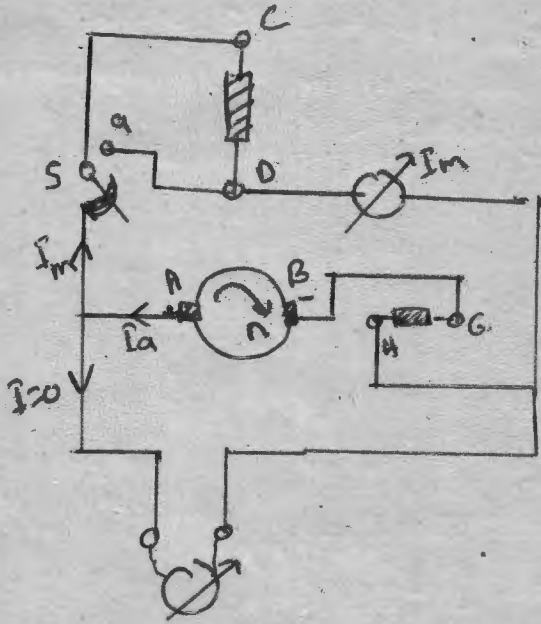
$i_m = f(I_a)$ ayarı

$n = s b t$
 $U_n = s b t$

Sönt uyarmalı generatör.

1-1) Bosta çalışma karakteristiği ve kendi kendini uyarma.

Generatör bir tahrik makinesi ike tahrik edilip rotor $n = sbt$ devir sayısında döndürüldüğünde A, B fırçalarına bir yük bağlı değilken $E_0 = f(I_m)$ eğrisine bostaki karakteristiği denir.

$E_0 = f(I_m)$ eğrisinin sakti sakti uyarmalı generatörün bostaki karakteristiği gibidir.

Sönt generatörün kendi kendini uyarma için şartların ne olduğunu görmeden önce kendi kendini uyarma nasıl olur. Uyarma devresinin toplam direnci R_m olsun uyarma devresine uygulanan gerilim U ve devresi Sbt olsun $I_m = \frac{U}{R_m}$ dir.

Sabit R_m direncinde $U = f(I_m)$ eğrisi bir doğrudur. Bu doğrunun değeri U gerilim, makinenin A, B uçlarındaki gerilim olduğuna göre bu doğru ile bosta çalışma karakteristiğinin kesiştiği nokta duruma tekabül eden noktadır. Yani generatör bu noktada kendi kendini uyarır.

$R_m, R_{m2}, R_{m3}, R_{m4}$ değerleri direnci doğrusu o noktada etrafında dönecektir. R_{m1} bostaki karakteristiği kesiyorsa da E_r generatörün kendi kendini uyaracağı zaman kutup gerilimi yeniden gerilimden çok büyük değerlerine ayır edilebilirdi. Bu ise R_{m2} değeri de meydana gelir. Bu direnci doğrusu bostaki karakteristiği kesiyorsa uyarma akımı I_k ve kutup gerilimi U_k olur.

(23) Bir sent jeneratörün kendi kendini uyarmaması için bu şartların olması gerekir.

A) Makinede geri kalan mıknatısiyetin var olması gerekir. Sajet makinede geri kalan mıknatısiyet yoksa kendi kendini uyarır. Geri kalan mıknatısiyetin sebebiyle endüvide var olan E_R sebebiyle küçük bir uyarma akımı uyarma sarfından akar. Bu akımın meydana getirdiği akı E_R 'den daha büyük bir emk endüklemesine sebep olur. Bu defa daha büyük bir uyarma akımı akar. Bunun meydana getirdiği akı daha büyük bir emk endükleme ve gerilimi büyük. Bununla beraber jeneratör önce motor olarak çalıştırdıktan sonra geri kalan mıknatısiyet katandıkça.

B) Uyarma sarfının endüviye doğru olarak bağlanması gerekir. A, B uçlarındaki voltmetreden okunan gerilime U_{AB} diyelim, uyarma devresi anahtarı kapatıldığında yeni uyarma sarfını devreye alırken A, B uçlarında okunan gerilime U'_{AB} denir.

$U'_{AB} > U_{AB}$ ise uyarma sarfının uçlarına bağlantı doğru olduğu ile bağlantı testini uyarma sarfının uçları değiştirilmelidir. Sajet işletmede uyarma sarfını yanlılıkla A, B uçlarına test bağlanarak mevcut kalıcı mıknatısiyete (ka) yok edilirse bu mantığa intihar mantığı denir.

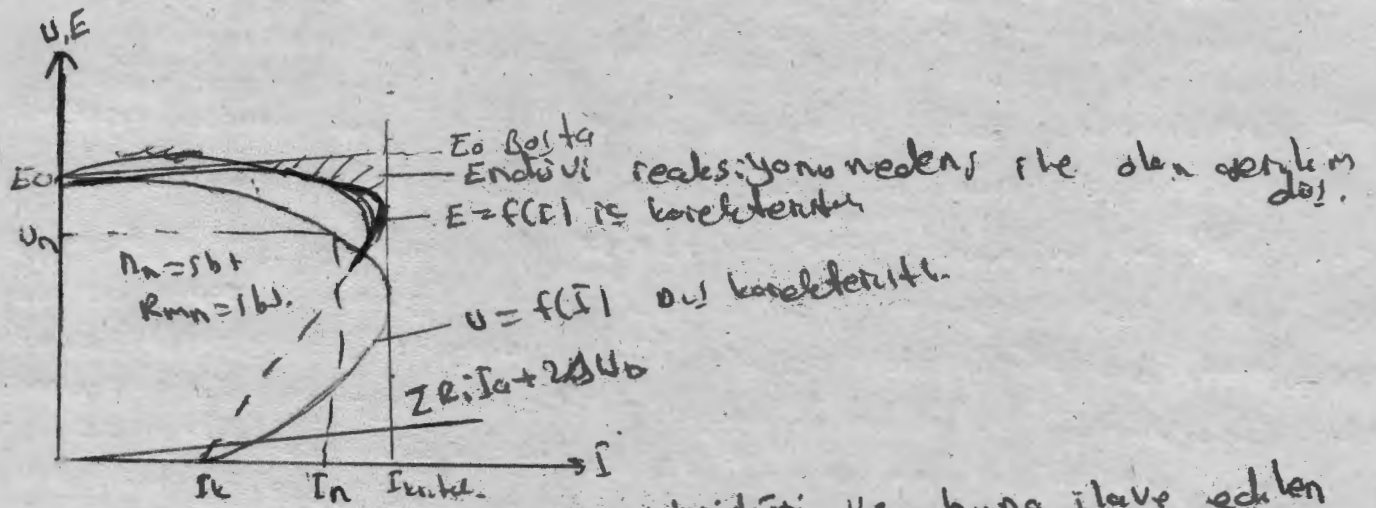
C) Uyarma sarfını dirençli kritik direnç değerini aşmamalıdır. Bundan önce uyarma devresinin direncinin başka çalışma karekteristiklerine tezat ~~alan~~ alan direnç dağılımındaki değerinden biraz daha küçük olması gerekir aksi halde direnç dağılımı başka çalışma karekteristiklerini keşmecektir. Bu durumda da kendi kendini uyarma mümkün olmaz.

$$R_k > R_{co} \text{ olmalıdır}$$

2-) Yük karekteristikleri serbest uyarılmalı jeneratörle aynıdır.

3-) D.İ. karekteristikleri

Jeneratör $n = st$ devir sayısı ile tahrik edilir. Endüvi uçlarına bağlanacak R_0 direnç ayarlanarak $I = I_n = st$ akım akımına ayar edilir. Bu durumda uyarma akımı ayar direnci ayar edilerek makinenin endüvi uçlarında gerilim U_n gerilimine ayar edilir. Ama bu olmaz.

Şekilde generatörün dış karakteristiği ve buna ilave edilen gerilim durumu ile elde edilen $E=f(I)$ ise karakteristiği bulunur. I_k değeri yük direnci R_{20} ile yani E_r dolaylı olarak elde edilir. I_k değeri $1,5 I_n$ civarındadır. Buradan sonra karakteristiği düşer, yani R_a 'nın küçülmesine rağmen akım büyümeye başlar.

4-) Ayrık karakteristiği

$n = s b t$, $U = U_n = s b t$ durumunda $i_m = f(I)$ eğrisine denir. Serbest uyarmalı doğrusal akım generatörünün ayrı karakteristiği gibidir.

Seri uyarmalı generatör

1-) Bostaki karakteristiği

Uyarma sarfı endüviye seri bağlı olduğundan bostaki çalışma karakteristiği ancak uyarma sarfı serbest uyarmalı generatör gibi dış bir kaynaktan beklenebilir. Sırasıyla E karakteristiği.

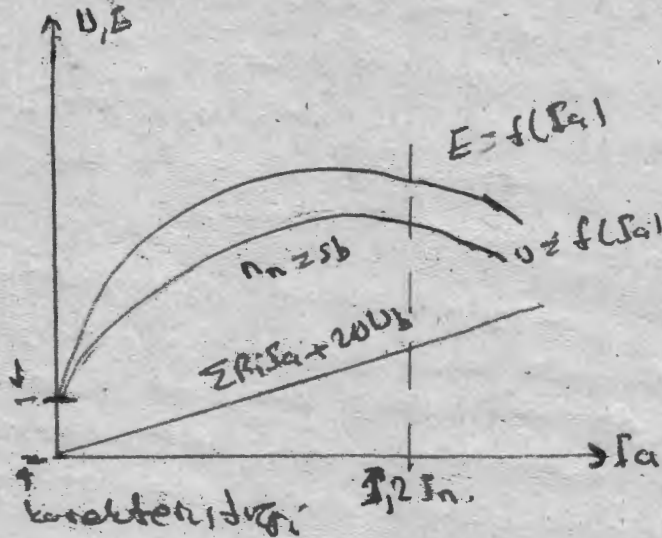
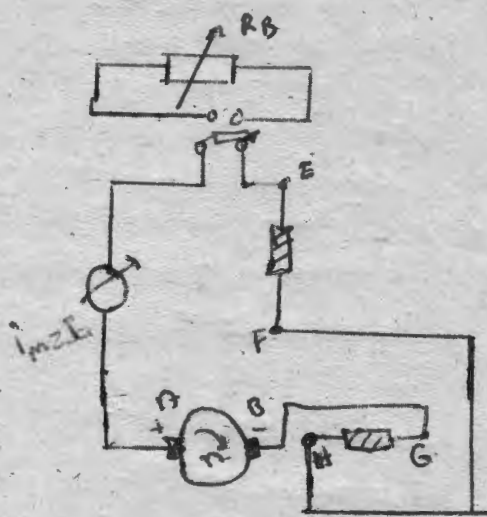
2-) yük karakteristiği

Yük karakteristiği $n = n_n = s b t$, $I_a = s b t$ olacaktır $U = f(I)$ eğrisidir. Gözlemleri gibi $I_m = I_a$ olduğundan yük karakteristiği de ancak generatör serbest uyarmalı olarak çalıştırılırsa elde edilebilir.

24

3-) Dış karakteristiği.

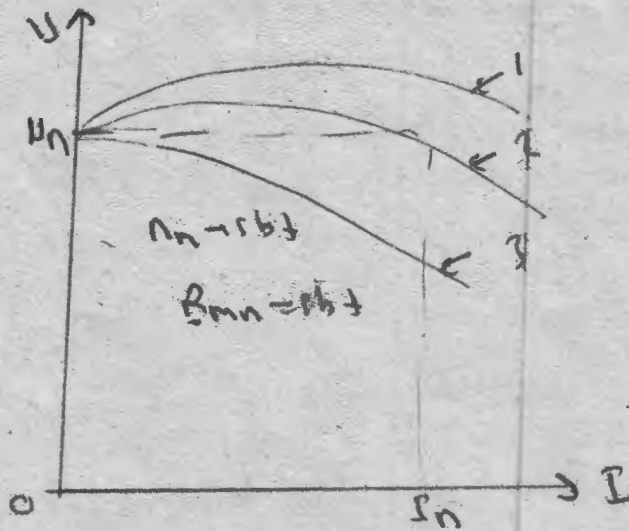
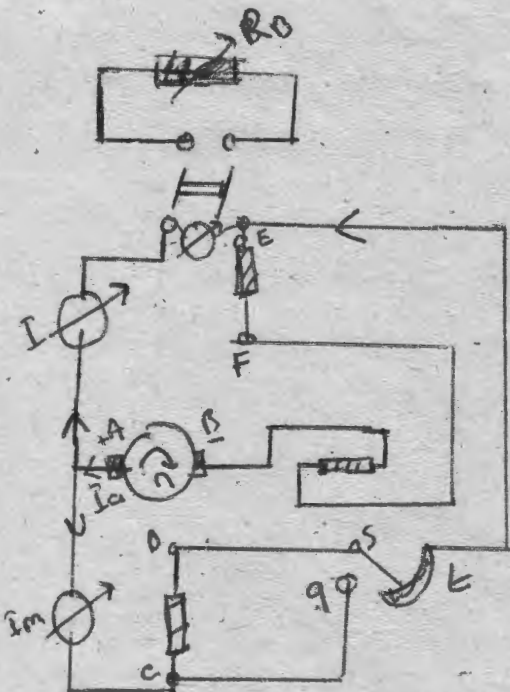
R_B direnci değiştirilerek I_a akımı değiştirilir. Sayet kâhçı miknâdirijet makînaada yoksa makîne kendi kendini ayarlar.

Şekilde seri uyumlu bir generatörün iç ve dış karakteristiği gösterilmiştir.

Kompund Genaratör

1-) Dış karakteristiği.

Generatör $n = n_0 = 550$ devir sayısında tahsis edildi. R_B direnci değiştirilerek I_n ayarlanır. R_m ayarlanarak U_0 gerilimi U_n e ayarlanır. ve R_m bu durumda sabit tutulur. Sonra I akımı ayarlanarak U gerilimi okunur. $I, 2I_n$ kadar akım değiştirilerek U okunur. Bunun dış karakteristiği şekil 21'deki gibi $\beta = 1$ seçilerek çizilir.

Kompund generatörün dış karakteristiği (mat)

generatörün yükü arttıkça kutup gerilimi yükselir. Buna
yatak üstü kompondlanmış generatör denir. A.L karekteristik
2. nolu eğri gibidir, seri sarfı alanı sent sarfı alanını
ancak gerilim düşümüne karşılayacak şekilde detelliyor
denektir. Generatör yüklendikçe U_E gerilimi sabit kalır. Bu tip
generatöre yatak kompondlanmış generatör denir. A.L karekteristik
3. nolu eğri gibidir; seri sarfı zarfı veya sent sarfıya
tamamen ters bir alan oluşturuyor denektir. Generatörün U_E
gerilimi yüklendikçe sıratte düşer. Bu tip generatöre yatak
altı kompondlanmış denir.

Doğru akım generatörlerinin paralel çalışmalı
pratikte en çok kullanılan doğru akım generatörleri sent
uyumlu generatörlerdir. Kompund generatörler sent generatörüne göre
daha az kullanılır. Seri generatörler ise kutup gerilimleri yükte
çok değiştiğinden ancak özel hallerde kullanılır.

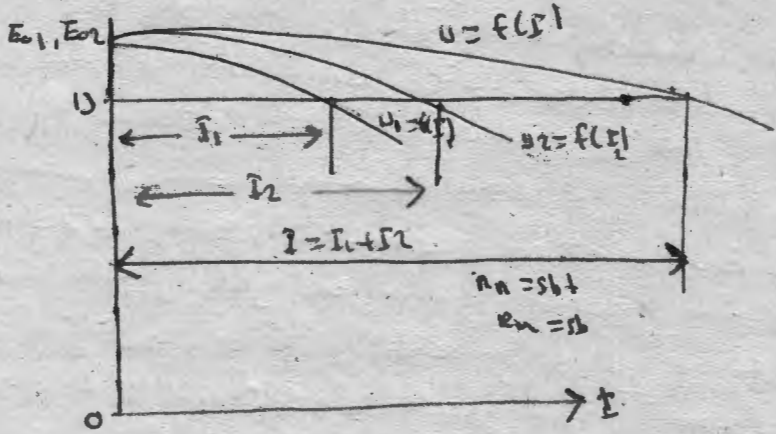
Generatörler ya bir sebebe veya aralarında paralel bağlanırlar.
Böyle bağlanırlar generatörlerde önce uyuma akımını ayarlanarak
kutup gerilimleri eşit yapılır. Sonra generatörün - ucuna sebebe-
nin veya diğer doğru akım generatörünün - ucuna, + ucuna + ucuna
Sebebenin veya diğer doğru akım generatörünün + ucuna
bağlanır.

25) 1.) Sırt generatörlerin paralel çalışması

Önce paralel çalışacak generatörlerin kutup gerilimleri bosta çalışmada birbirine eşit yapılar. Sonra generatörlerin + kutupları ve - kutupları birbirleriyle bağlanır.

Generatörler paralel bağlandıktan sonra uyarma devrelerine dokunulmazsa aralarında yük bölümü dış karakteristilerine bağlıdır.

Paralel çalışacak 1 ve 2 nolu generatörün dış karakteristiği şekildeki gibi dir.

1 nolu generatörün dış karakteristiği $u = f(I_1)$ ve 2 nolu generatörün dış karakteristiği $u_2 = f(I_2)$ olsun. Bunların paralel çalışacak testin etkileri sebebinin dış karakteristiği bu iki karakteristiğin toplamı olan $u = f(I)$ dir.

1 nolu generatörün belirli U geriliminde verdiği akım I_1 , 2 nolu generatörün aynı gerilimde verdiği akım I_2 'dir. Toplam akım $I_1 + I_2$ dir.

$R =$ yük direnci
 R_1 1. generatörün iç direnci
 R_2 2. " " " "

$$U = (I_1 + I_2) R, \quad I = I_1 + I_2$$

$$E_1 = I_1 R_1 + (I_1 + I_2) R, \quad E_2 = I_2 R_2 + (I_1 + I_2) R$$

$$I_1 = \frac{E_1 R_2 + (E_1 - E_2) R}{R_1 R_2 + (R_1 + R_2) R}$$

$$I_2 = \frac{E_2 R_1 - (E_1 - E_2) R}{R_1 R_2 + (R_1 + R_2) R}$$

$$I = \frac{E_1 R_2 + E_2 R_1}{R_1 R_2 + (R_1 + R_2) R}$$

$R = 0$ için iki generatörün paralel çalışacak testin etkileri sebebinin bulaşma devre çekim bulması.

$$I_{R=0} = \frac{E_1 R_2 + E_2 R_1}{R_1 R_2} = \frac{E_1}{R_1} + \frac{E_2}{R_2}$$

$R \rightarrow \infty$ konularak iki generatörün paralel olarak test edilmiş sebebinin bosta çalışma gerilimi bulunur.

$U = (I_1 + I_2)R = I.R$ de I akımı yerine konursa ve $R \rightarrow \infty$ yapılırsa

$$U_0 = \frac{E_1 R_1 + E_2 R_2}{R_1 + R_2} \text{ bulunur}$$

1 nolu generatörün dış karakteristiği, yumuşak bir karakteristiktir, 2 nolu generatörün karakteristiği sert bir karakteristiktir. Yani yükte arttıkça gerilim düşümü az olur. Yükte gerilim düşümü büyük olan generatör yükte gerilim düşümü küçük olan generatöre göre daha az yük alır. Bu nedenle generatörlerin güçleri birbirine eşit değilse, küçük güçlü generatörün büyük güçlüsünün yanında fazla ezilmemesi için dış karakteristiği büyük güçlü generatörünkünden daha yumuşak seçilir. Oslunda en iyi paralel çalışmada güçleri ve dış karakteristikleri eşit olmalıdır. Ayrıca paralel çalışmada bostaki gerilimleri de birbirine eşit yapılmalıdır ($E_{10} = E_{20}$)